

61. Voorlopige hechtenis en voorlopige vrijheidsbeperking

HET EINDE VAN DE SCHORSING ONDER VOORWAARDEN?

In het Conceptwetsvoorstel tot vaststelling van Boek 2 van het nieuwe Wetboek van Strafvordering wordt geopperd om de schorsing onder voorwaarden te schrappen uit de wettelijke regeling van de voorlopige hechtenis en te vervangen door de figuur van de ‘voorlopige vrijheidsbeperking’. In deze bijdrage wordt dit voorstel, evenals de reacties daarop van de geconsulteerde adviesorganen, onder de loep genomen en geanalyseerd in het licht van het relevante mensenrechtenkader, het karakter van de voorlopige hechtenis en de toepassingspraktijk.

1. Inleiding

De wijze waarop in Nederland wordt omgegaan met de voorlopige hechtenis is al geruime tijd voer voor discussie. Diverse wetenschappers hebben zich in de afgelopen jaren kritisch uitgesproken over de voorlopige hechtenispraktijk.¹ Ook vanuit de rechtspraak zijn kritische geluiden hoorbaar.² Steeds terugkerende signaleringen zijn dat ruimhartig zou worden omgegaan met de gronden voor voorlopige hechtenis, dat er weinig aandacht zou zijn voor alternatieven voor voorlopige hechtenis en dat beslissingen over de voorlopige hechtenis summier zouden worden gemotiveerd, hetgeen zich moeizaam zou verdragen met de fundamentele rechten van verdachten, zoals die zijn neergelegd in het Europees Verdrag tot bescherming van

de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden (EVRM), meer in het bijzonder het recht op persoonlijke vrijheid en de onschuldpresumptie.³ De kritiek van het VN Comité tegen foltering in 2013 en de Straatsburgse veroordeling in de zaak *Geisterfer/Nederland* in 2014 hebben het debat over de voorlopige hechtenispraktijk nog eens extra op scherp gezet.⁴ Nadien heeft een aantal wetenschappers getracht de kritiek wat te temperen,⁵ maar zijn ook nieuwe kritische onderzoeksrapporten verschenen waarin wordt geconcludeerd dat de praktijk van de voorlopige hechtenis niet volledig in lijn kan worden geacht met de uitgangspunten van het EVRM.⁶

1 Zie o.m. T.M. Schalken, ‘Vrijheidsbeneming volgens het EVRM en de Nederlandse praktijk inzake het voorarrest’, in: P.D. Duyx & P.D.J. van Zeben (red.), *Via Straatsburg* (Myjer-bundel), Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2004, p. 257-286; A.H. Klip, ‘Voorlopige hechtenis’, *DD* 2012, p. 83-93; L. Stevens, ‘Voorlopige hechtenis in tijden van risicomangement. Lijdende of leidende beginselen?’, *DD* 2012, p. 382-405.

2 Zie o.m. S.L.J. Jansen & G.P. Hamer, ‘Voorlopige hechtenis uit de bocht’, *Advocatenblad* 2003, p. 932-936; S.L.J. Janssen & P.P.J. van der Meij, ‘Tekenen bij het kruisje. De motivering van de voorlopige hechtenis’, *NJB* 2012/1468, p. 1785-1789; J.H. Janssen, F.W.H. van den Emster & T.B. Trotman, ‘Strafrechters over de praktijk van de voorlopige hechtenis’, *Strafblad* 2013, p. 430-444.

3 Vgl. art. 5 lid 1 onder c j° lid 3 EVRM en de daarop betrekking hebbende rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM).

4 VN Comité tegen foltering, ‘Concluding observations on the Netherlands’ (CAT/C/NLD/CO/5-6), 20 juni 2013, par. 20; EHRM 9 december 2014, nr. 15911/08, «EHC» 2015/57, m.nt. Van den Brink (*Geisterfer/Nederland*).

5 Zie o.m. B. Berghuis, P. Linckens & A. Aanstoot, ‘De voorlopige hechtenis een halt toegeroepen?’, *Trema* 2016, p. 76-81; R. Robroek, ‘De motivering van de voorlopige hechtenis in Nederland en het EVRM’, *DD* 2017, p. 43-65.

6 J.H. Crijns, B.J.G. Leeuw, H.T. Wermink, *Pre-trial detention in the Netherlands. Legal principles versus practical reality*, Den Haag: Eleven international publishing 2016 (hierna: 2016a); College voor de Rechten van de Mens, *Tekst en uitleg. Onderzoek naar de motivering van voorlopige hechtenis*, Utrecht: 2017.

De commotie rondom de voorlopige hechtenis blijkt ook de wetgever niet te zijn ontgaan. Hoewel toenmalig minister Van der Steur van Veiligheid en Justitie eind 2015 in de contourennota van de Modernisering Wetboek van Strafvordering nog aangaf dat voor een ‘fundamentele herziening [...] van de regeling van de voorlopige hechtenis geen aanleiding [bestaat]’,⁷ bevat het Conceptwetsvoorstel tot vaststelling van Boek 2 van het nieuwe Wetboek van Strafvordering (hierna: het conceptwetsvoorstel), dat op 7 februari 2017 in consultatie is gegaan, wel degelijk een aantal verstrekkende voorstellen tot wijziging van de wettelijke regeling van de voorlopige hechtenis.⁸ Het meest in het oog springende voorstel is om de schorsing onder voorwaarden – een figuur die al sinds de invoering van het huidige Wetboek van Strafvordering in 1926 onderdeel uitmaakt van de regeling van de voorlopige hechtenis – af te schaffen en te vervangen door de figuur van de ‘voorlopige vrijheidsbeperking’.

Is het einde van de schorsing onder voorwaarden nabij? Deze bijdrage beoogt het voorstel tot invoering van de voorlopige vrijheidsbeperking ter vervanging van de schorsing onder voorwaarden nader onder de loep te nemen. Hiertoe wordt eerst aan de hand van de concept memorie van toelichting bij het conceptwetsvoorstel beschreven wat dit voorstel inhoudt en wat de achterliggende ratio daarvan is (paragraaf 2), gevolgd door een beschrijving van de reacties op dit voorstel, zoals die zijn voortgekomen uit de consultatieronde (paragraaf 3). Daarna volgen enkele bespiegelingen over hoe dit voorstel zich verhoudt tot het relevante mensenrechtenkader, het karakter van de voorlopige hechtenis en de toepassingspraktijk van de voorlopige hechtenis (paragraaf 4). De bijdrage wordt afgesloten met een korte vooruitblik op het verdere traject van het conceptwetsvoorstel (paragraaf 5).

2. Voorstel tot invoering van ‘voorlopige vrijheidsbeperking’

In de concept memorie van toelichting bij het conceptwetsvoorstel wordt uitvoerig aandacht besteed aan de wettelijke regeling van de voorlopige hechtenis en worden enkele voorstellen gedaan tot wijziging daarvan.⁹ Hierbij erkent de Minister van Justitie en Veiligheid (hierna: de minister)

dat zowel nationaal als internationaal kritiek is geuit op de Nederlandse voorlopige hechtenispraktijk.

‘Voorlopige hechtenis zou te veel en te gemakkelijk worden toegepast, het *ultimum remedium* karakter van de voorlopige hechtenis zou in de praktijk onvoldoende tot zijn recht komen en van alternatieven voor voorlopige hechtenis in het kader van de schorsing onder voorwaarden [...] zou te weinig gebruik worden gemaakt.’

Aldus de minister, met verwijzing naar een omvangrijk corpus aan wetenschappelijke literatuur.¹⁰ Hierbij benadrukt hij dat deze kritiek *an sich* niet hoeft te leiden tot ingrijpende aanpassing van de wettelijke regeling, omdat de kritiek vooral betrekking zou hebben op de toepassingspraktijk en de wettelijke regeling als zodanig EVRM-conform zou zijn. Wel bestaat volgens de minister aanleiding om de alternatieven voor voorlopige hechtenis beter in te bedden in de wet en in het beleid.¹¹

In de huidige wettelijke regeling hebben alternatieven voor voorlopige hechtenis de vorm van voorwaarden die aan een schorsing kunnen worden verbonden (art. 80 Sv). De minister stelt zich op het standpunt dat de wettelijke constructie van de schorsing onder voorwaarden de toepassing van alternatieven onvoldoende bevordert. De schorsing heeft volgens de minister een problematisch karakter, omdat het gebruik van alternatieven voor voorlopige hechtenis in de vorm van schorsingsvoorwaarden pas mogelijk is *nadat* een bevel tot voorlopige hechtenis is afgegeven. Wijzend op de beginselen van proportionaliteit en subsidiariteit en naar rechtspraak van het EHRM in het kader van artikel 5 EVRM, stelt de minister dat de ‘passende volgorde’ is dat eerst wordt gekeken of kan worden volstaan met vrijheidsbeperkende middelen – zoals een avondklok, een contactverbod en/of een meldplicht – alvorens het bevelen van de voorlopige hechtenis in overweging wordt genomen.¹²

Tegen deze achtergrond wordt voorgesteld een wettelijke basis te creëren voor de rechter om een bevel tot ‘voorlopige vrijheidsbeperking’ te kunnen geven en om de schorsing onder voorwaarden uit de wet te schrappen. De minister:¹³

‘Met de zelfstandige positionering van het bevel tot voorlopige vrijheidsbeperking wordt dwingender [...] tot uitdrukking gebracht dat de rechter zal moeten nagaan of aan een verdachte vrijheidsbeperkende verplichtingen en verboden

7 Kamerstukken II 2015/16, 29279, 278, p. 56-57.

8 Voorstel van wet tot vaststelling van Boek 2 van het nieuwe Wetboek van Strafvordering inhoudende bepalingen over het opsporingsonderzoek in verband met de modernisering van het Wetboek van Strafvordering, te raadplegen via www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/modernisering-wetboek-van-strafvordering.

9 Concept memorie van toelichting bij het conceptwetsvoorstel (hierna: Concept MvT), p. 32-37, 69-72 en 123-132.

10 Concept MvT, p. 34.

11 Concept MvT, p. 34-35.

12 Concept MvT, p. 35 en 71-72.

13 Concept MvT, p. 35.

kunnen worden opgelegd en dat voorlopige hechtenis alleen in aanmerking komt als deze noodzakelijk en onvermijdelijk is¹⁴

Hierbij wordt benadrukt dat de voorlopige vrijheidsbeperking slechts voor strafvorderlijke doeleinden mag worden ingezet, geen bestraffend karakter heeft en enkel mag worden bevolen indien anders voorlopige hechtenis noodzakelijk is.¹⁴ Een bevel tot voorlopige vrijheidsbeperking bestaat uit één of meerdere vrijheidsbeperkende verboden of verplichtingen, die in het conceptwetsvoorstel niet-limitatief worden opgesomd.¹⁵

De rechter zou, naar het voorliggende voorstel, voorlopige vrijheidsbeperking kunnen bevelen als sprake is van een verdenking van een strafbaar feit waarvoor voorlopige hechtenis is toegelaten, er ernstige bezwaren zijn gerezen jegens de verdachte en één of meer gronden aanwezig zijn (vgl. de huidige art. 67 en 67a Sv).¹⁶ In dit verband is noemenswaardig dat het conceptwetsvoorstel ook een voorstel tot ‘vereenvoudiging van de verdenkingscriteria’ bevat dat concreet met zich brengt dat de voorlopige hechtenis, meer specifiek de inbewaringstelling en – mits bevolen op de recidivegrond(en) – de gevangenhouding en gevangenneming, mogelijk zou worden bij strafbare feiten waarop naar de wettelijke omschrijving een gevangenisstraf van twee jaar of meer staat.¹⁷ Voor wat betreft de gronden, is het voorstel om voor voorlopige vrijheidsbeperking dezelfde gronden te laten gelden als voor voorlopige hechtenis, die – behoudens enkele redactionele wijzigingen – inhoudelijk gelijk blijven aan de huidige gronden van artikel 67a, eerste en tweede lid, Sv.¹⁸ De rechter krijgt de mogelijkheid om aan een bevel tot voorlopige vrijheidsbeperking een termijn te verbinden, maar wordt daartoe door het conceptwetsvoorstel niet verplicht.¹⁹

De invoering van de voorlopige vrijheidsbeperking zou volgens de concept memorie van toelichting geen volledig nieuw werkproces voor de rechtspraak met zich brengen.²⁰ De officier van justitie kan een verdachte voorgeleiden op basis van een vorde-

ring tot voorlopige vrijheidsbeperking of inbewaringstelling. De rechter-commissaris zal over deze vordering beslissen, waarbij het hem of haar vrij staat om – eventueel in afwijking van de vordering – te beslissen tot voorlopige vrijheidsbeperking of tot inbewaringstelling van de verdachte.²¹ Bij het nemen van de beslissingen beschikken de officier van justitie en de rechter-commissaris in beginsel over een rapport van de reclassering. Indien de verdachte in bewaring wordt gesteld, beslist de raadkamer, op vordering van de officier van justitie, over de voortzetting van de voorlopige hechtenis in de vorm van gevangenhouding, dan wel over de invrijheidstelling van de verdachte onder een bevel tot voorlopige vrijheidsbeperking. Indien een verdachte een bevel tot voorlopige vrijheidsbeperking niet naleeft, kan de officier van justitie overgaan tot aanhouding van de verdachte en tot het vorderen van inbewaringstelling of gevangenhouding bij de rechter-commissaris dan wel de raadkamer.²²

3. Reacties uit de consultatie

Het conceptwetsvoorstel is op 7 februari 2017 in consultatie gegaan. Inmiddels hebben verschillende adviesorganen gereageerd op het voorstel tot invoering van de voorlopige vrijheidsbeperking. Deze reacties zijn niet onverdeeld positief. Zo zijn de Raad voor de rechtspraak (RvdR), het Openbaar Ministerie (OM), de Nationale Politie (NP) en de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak (NVvR) eerst en vooral kritisch op de plannen om de schorsing onder voorwaarden te vervangen door de voorlopige vrijheidsbeperking.²³ Er worden onder meer vraagtekens gezet bij de aanleiding voor en het nut van de voorgestelde wetswijziging en zorgen geuit over onnodige bureaucratie. Als concreet nadeel wordt genoemd dat de ‘stok achter de deur’ bij de voorlopige vrijheidsbeperking minder duidelijk zou zijn dan bij de schorsing van de voorlopige hechtenis. Zowel de RvdR als de NVvR stellen zich op het standpunt dat een terughoudende toepassing van voorlopige hechtenis ook binnen de bestaande kaders mogelijk is en pleiten ervoor om de schorsing onder voorwaarden te behouden. De RvdR oppert dat het uitgangspunt ‘schorsen, tenzij’, zoals in jeugdstrafzaken wordt gehan-

14 Art. 2.5.4.1.1 lid 3 van het conceptwetsvoorstel. Zie ook Concept MvT, p. 35.

15 Art. 2.5.4.2.1 lid 2 van het conceptwetsvoorstel. Zie ook Concept MvT, p. 126.

16 Voor een bevel tot voorlopige hechtenis blijft het anticipatiegebod onverkort van kracht (vgl. art. 67a lid 3 Sv). Zie art. 2.5.4.1.2-2.5.4.1 van het conceptwetsvoorstel. En zie voorts Concept MvT, p. 124-125.

17 Als van de recidivegrond(en) geen sprake is, zou de gevangenhouding of gevangenneming enkel kunnen worden bevolen als de verdenking betrekking heeft op een strafbaar feit waarop naar de wettelijke omschrijving een gevangenisstraf van vier jaar of meer staat. Zie art. 2.5.4.1.2 van het conceptwetsvoorstel. Zie ook Concept MvT, p. 70-71.

18 Art. 2.5.4.1.3 van het conceptwetsvoorstel. Zie ook Concept MvT, p. 124-125.

19 Art. 2.5.4.2.1 lid 3 van het conceptwetsvoorstel. Zie ook Concept MvT, p. 126.

20 Concept MvT, p. 36-37.

21 Tijdens de voorgeleiding kan de verdachte – of diens raadsman – verzoeken om voorlopige vrijheidsbeperking als alternatief voor de bewaring. Zie Concept MvT, p. 36.

22 Art. 2.5.4.2.6 van het conceptwetsvoorstel. Zie ook Concept MvT, p. 36-37.

23 Raad voor de rechtspraak, *Advies Consultatie boeken 1 en 2 nieuwe Wetboek van Strafvordering*, 2017; Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak, *NVvR-advies over het concept-wetsvoorstel Vaststellingswet Boek 1 van het nieuwe Wetboek van Strafvordering en het concept-wetsvoorstel Vaststellingswet Boek 2 van het nieuwe Wetboek van Strafvordering*, 25 juli 2017. De reacties van het OM en de NP zijn (nog) niet gepubliceerd en worden om die reden in deze bijdrage niet inhoudelijk besproken.

teerd, ook voor meerderjarigen zou kunnen worden ingevoerd.²⁴

De Nederlandse Orde van Advocaten (NOvA) en het College voor de Rechten van de Mens (CRM) zijn gematigd positief over de voorstellen.²⁵ Beide adviesorganen spreken hun waardering uit voor de poging van de minister om het ultimatum remedium-karakter van de voorlopige hechtenis te versterken middels aanpassingen in het wettelijke kader. Tegelijkertijd geven zij aan bezorgd te zijn over de mogelijke gevolgen die de voorgestelde wetswijzigingen in de praktijk kunnen hebben. Gewezen wordt op de mogelijk aanzuigende werking die kan uitgaan van de voorlopige vrijheidsbeperking en op het gebrek aan begrenzingen aan de cumulatieve inzet van ingrijpende vrijheidsbeperkende maatregelen en de duur daarvan. Ook wordt met bevreemding geconstateerd dat de verdachte geen mogelijkheid heeft om in beroep te gaan tegen een bevel tot voorlopige vrijheidsbeperking, terwijl met dat bevel een aanzienlijke inbreuk op de grondrechten van de verdachte kan worden gemaakt en het Openbaar Ministerie wel over een beroepsmogelijkheid tegen een afwijzende beslissing beschikt.

Het voorstel tot vervanging van de schorsing onder voorwaarden door de figuur van de voorlopige vrijheidsbeperking lijkt in elk geval niet zonder meer op draagvlak te kunnen rekenen binnen de rechtspraak.

Het meest positief over het voorstel is de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (RSJ).²⁶ De RSJ heeft veel waardering voor de wijze waarop de minister de wetswijziging heeft vormgegeven en stelt dat hiermee wordt voorzien in een betere aansluiting met de rechtspraak van het EHRM en de aanbevelingen van het VN Comité tegen foltering om voorlopige hechtenis als ultimatum remedium te hanteren en waar mogelijk gebruik te maken van alternatieven. Ook de RSJ signaleert echter een aantal zorgpunten. Zo wordt er onder meer op gewezen dat de gronden voor voorlopige hechtenis en voorlopige vrijheidsbeperking nog steeds erg ruim

zijn, dat het risico aanwezig is dat voorlopige vrijheidsbeperking relatief gemakkelijk zal worden toegepast (aanzuigende werking) en dat sommige vrijheidsbeperkende maatregelen zo ingrijpend kunnen zijn dat de proportionaliteit in het gedrang kan komen.

Aldus komen de reacties van verschillende geconsulteerde adviesorganen op bepaalde onderdelen overeen, maar is van een algehele consensus geenszins sprake. Het voorstel tot vervanging van de schorsing onder voorwaarden door de figuur van de voorlopige vrijheidsbeperking lijkt in elk geval niet zonder meer op draagvlak te kunnen rekenen binnen de rechtspraak.

4. Enkele bespiegelingen over het voorstel

Hoe verhoudt het Wetsvoorstel zich tot het relevante mensenrechtenkader, het karakter van de voorlopige hechtenis en de toepassingspraktijk? In deze paragraaf volgen enkele bespiegelingen over het voorstel, waarbij achtereenvolgens aandacht wordt besteed aan de achtergrond en context van het voorstel (paragraaf 4.1), wordt gereflecteerd op de figuur van de schorsing en de voorgestelde herziening van de systematiek van de wettelijke regeling (paragraaf 4.2) en aandachtspunten voor de wetgever worden geformuleerd (paragraaf 4.3). Voor de reflecties zal ik gebruikmaken van de bevindingen uit mijn promotieonderzoek over de voorlopige hechtenis in jeugdstrafzaken. Hoewel dit onderzoek zich richt op jeugdigen, kunnen deze bevindingen ook relevant zijn voor het debat over de figuur van de schorsing bij de voorlopige hechtenis van volwassenen. Dit geldt temeer nu tijdens de consultatie door de RvdR is geopperd om het jeugdspecifieke uitgangspunt 'schorsen, tenzij' ook van toepassing te verklaren op volwassen verdachten (vgl. art. 493 lid 1 Sv).

4.1 Voorstel tot afschaffing van de schorsing: achtergrond en context

Het voorstel tot afschaffing van de figuur van de schorsing onder voorwaarden betreft een breuk met de systematiek van de wettelijke regeling van de voorlopige hechtenis, zoals die al meer dan negentig jaar besloten ligt in het Wetboek van Strafvordering. Bij de invoering van dit Wetboek in 1926 is welbewust gekozen voor deze systematiek, waarin pas *nadat* een bevel tot voorlopige hechtenis is afgegeven, kan worden overgegaan tot de schorsing onder voorwaarden.²⁷ Met deze constructie is beoogd te voorkomen dat verdachten in gevallen waarin geen voorlopige hechtenis zou zijn bevolen toch

24 Vgl. art. 493 lid 1 Sv.

25 Nederlandse Orde van Advocaten, *Wetsvoorstellen tot herziening van Boek 1 en 2 Wetboek van Strafvordering*, 30 juni 2017; College voor de Rechten van de Mens, *Advies conceptwetsvoorstellen Vaststellingswet Boek 1 en 2 van het nieuwe Wetboek van Strafvordering*, 24 juni 2017.

26 Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming, *Advies concept wetsvoorstel Boeken 1 en 2 Wetboek van Strafvordering*, 8 juni 2017.

27 *Kamerstukken II 1913/14*, 286, 3, p. 84. Vgl. ook *Kamerstukken II 1968/69*, 4, p. 16.

worden onderworpen aan allerlei voorwaarden.²⁸ Deze systematiek moet waarborgen dat de schorsing onder voorwaarden uitsluitend wordt gebruikt als *alternatief* voor voorlopige hechtenis en niet als zelfstandige modaliteit voor interventies in de voorfase van het strafproces.

De voorgestelde breuk met deze systematiek komt echter niet uit de lucht vallen. Al decennialang wordt in de wetenschappelijke literatuur kritiek geuit op de systematiek van de regeling van de (schorsing van) voorlopige hechtenis. Zo is er door verschillende auteurs op gewezen dat de voorwaarde dat voor het bevelen van voorlopige hechtenis sprake moet zijn van ‘een gewichtige reden van maatschappelijke veiligheid, welke de onverwijldde vrijheidsbeneming vordert’ (art. 67a lid 1 onder b Sv) strikt genomen geen ruimte laat om vervolgens middels een schorsing onder voorwaarden alsnog over te gaan tot invrijheidstelling van de verdachte.²⁹ Ook is gesteld dat in deze constructie het risico besloten ligt dat het bevel tot voorlopige hechtenis enkel wordt afgegeven om vervolgens de nodig geachte voorwaarden te kunnen opleggen.³⁰ Verder is geconstateerd dat deze systematiek het gebruik van alternatieven voor voorlopige hechtenis onvoldoende lijkt te stimuleren, nu de alternatieven als het ware ‘achter de voorlopige hechtenis verscholen zitten’.³¹

De roep om herbezinning op de wettelijke inbedding van alternatieven is dan ook al langer hoorbaar. Van Veen riep reeds in 1974 op tot nadenken over de mogelijkheid om, los van de schorsing, alternatieven voor voorlopige hechtenis te kunnen inzetten.³² Recenter hebben verschillende wetenschappers op basis van empirische bevindingen een soortgelijke oproep gedaan.³³ Deze oproep heeft zich uiteindelijk vertaald in het voorliggende voorstel.

4.2 Knelpunten in de systematiek van de schorsing

In mijn proefschrift over de voorlopige hechtenis in jeugdstrafzaken, dat in januari 2018 verschijnt, kom ik – op basis

van een analyse van relevante kinder- en mensenrechtenstandaarden (inclusief EHRM-rechtspraak), een analyse van de Nederlandse wettelijke regeling en een praktijkonderzoek, bestaande uit 225 observaties van voorgeleidingen en raadkamerzittingen en 71 interviews met rechters, officieren van justitie, advocaten en andere professionals – tot de conclusie dat de systematiek van de wettelijke regeling van de (schorsing van de) voorlopige hechtenis zich moeizaam leent voor een (kinder- en) mensenrechtenconforme toepassing van voorlopige hechtenis.³⁴ Op basis van deze bevindingen stel ik mij op het standpunt dat afschaffing van de schorsing onder voorwaarden omwille van een wettelijk systeem waarin de rechter toegang heeft tot niet-vrijheidsbenemende alternatieven zonder daarvoor eerst voorlopige hechtenis te hoeven bevelen, serieus moet worden overwogen.³⁵ In het navolgende zal ik drie onderzoeksbevindingen uitlichten die dit standpunt ondersteunen en daarmee een bijdrage kunnen leveren aan het debat over het conceptwetsvoorstel.

4.2.1 Vertrekpunt van de besluitvorming

Een eerste relevante onderzoeksbevinding is dat de invalshoek die besloten ligt in de huidige wettelijke systematiek van de schorsing, waarbij eerst het zwaarste, vrijheidsbenemende middel (de voorlopige hechtenis) moet worden gevorderd en bevolen, alvorens minder ingrijpende middelen (in de vorm van schorsingsvoorwaarden) kunnen worden toegepast, niet in lijn is met de mensenrechtelijke uitgangspunten inzake de voorlopige hechtenis. Uit de rechtspraak van het EHRM in het kader van artikel 5, eerste lid, onder c j° derde lid, EVRM volgt dat verdachten, mede gelet op de onschuldpresumptie, hun proces in beginsel in vrijheid mogen afwachten en dat voorlopige hechtenis alleen mag worden toegepast als kan worden aangetoond dat dit ‘noodzakelijk’ is.³⁶ Als het gaat om jeugdige verdachten, stelt het

28 *Ibid.*

29 Zie o.m. Th.W. van Veen, ‘Schorsing van voorlopige hechtenis’, *DD* 1974, p. 164-165; J.M. Reijntjes, *Voorarrest*, Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1994, p. 138-139; G.J.M. Corstens, *Het Nederlands strafprocesrecht*, Deventer: Kluwer 2014, p. 472-474. Deze formulering wordt in het conceptwetsvoorstel losgelaten. Zie hierover Concept MVT, p. 124-125.

30 Van Veen, *a.w.*, p. 165.

31 J.H. Crijns, B.J.G. Leeuw & H.T. Wermink, ‘De voorlopige hechtenis in Nederland. Juridische uitgangspunten versus praktische realiteit’, *Strafblad* 2016 (hierna: 2016b), p. 214.

32 Van Veen, *a.w.*, p. 165.

33 F.W. Bleichrodt, P.A.M. Mevis & B.W.A. Volker, *Vergroting van de slagvaardigheid van het strafrecht. Een rechtsvergelijkend perspectief*, Rotterdam: WODC 2011, p. 163; Stevens, *a.w.*, p. 402-403; Crijns, Leeuw & Wermink, *a.w.* (2016b), p. 214.

34 Y.N. van den Brink, *Voorlopige hechtenis in het Nederlandse jeugdstrafrecht. Wet en praktijk in het licht van internationale en Europese kinder- en mensenrechten* (diss. Leiden), Deventer: Kluwer, te verschijnen in januari 2018.

35 In het proefschrift wordt niet inhoudelijk ingegaan op het conceptwetsvoorstel, omdat de conclusies ten tijde van de openbaarmaking van het conceptwetsvoorstel reeds waren afgerond. In het proefschrift is op basis van de onderzoeksbevindingen een model van ‘voorlopige preventieve maatregelen’ ontwikkeld en voorgesteld ter vervanging van de schorsing onder voorwaarden. De systematiek van dit model heeft onmiskenbaar raakvlakken met de systematiek van het conceptwetsvoorstel tot invoering van de voorlopige vrijheidsbeperking.

36 Zie o.m. het overzichtsarrest EHRM 5 juli 2016, nr. 23755/07, «EHC» 2017/30, m.nt. Crijns (*Buzadji/Moldavië*), par. 89 en 122: ‘The presumption is always in favour of release. (...) The Court considers that where such an important issue as the right to liberty is at stake, it is incumbent on the domestic authorities to convincingly demonstrate that the detention is necessary.’ Voor een uitgebreid overzicht van

EHRM nog nadrukkelijker dat voorlopige hechtenis enkel als uiterste maatregel mag worden toegepast.³⁷

Uit deze uitgangspunten, waarin de eisen van proportionaliteit en subsidiariteit besloten liggen, kan worden afgeleid dat de invrijheidstelling van de verdachte het vertrekpunt van de besluitvorming van de rechter zou moeten zijn en de voorlopige hechtenis het ultimum remedium. De rechter zou dan ook niet zozeer moeten beoordelen of er een mogelijkheid is om (door middel van een schorsing onder voorwaarden) af te wijken van de voorlopige hechtenis, maar veeleer of er een noodzaak is om af te wijken van het uitgangspunt dat de verdachte zijn proces in vrijheid mag afwachten zonder te zijn onderworpen aan inbreuken op zijn vrijheid dan wel op andere fundamentele rechten. Indien er strafvorderlijke gronden zijn die het noodzakelijk maken dat wordt afgeweken van dit uitgangspunt, dan dient de rechter het minst ingrijpende middel in te zetten waarmee de uit de desbetreffende gronden voortvloeiende doelstellingen kunnen worden verwezenlijkt.³⁸ Voorlopige hechtenis komt hierbij pas in beeld als alle andere middelen daartoe ontoereikend worden geacht. Een wettelijk systeem waarin de rechter toegang heeft tot niet-vrijheidsbenemende alternatieven zonder daarvoor eerst voorlopige hechtenis te moeten bevelen, sluit dan ook beter aan bij de systematiek die ingevolge de rechtspraak van het EHRM ten grondslag ligt aan artikel 5, eerste lid, onder c) j° derde lid, EVRM.

4.2.2 Wettelijke gronden als rechtswaarborgen

Een tweede relevante onderzoeksbevinding heeft betrekking op de gronden voor het bevelen van voorlopige hechtenis, zoals die zijn neergelegd in artikel 67a, eerste en tweede lid, Sv. Deze gronden zouden moeten dienen als belangrijke waarborgen tegen onrechtmatige en willekeurige vrijheidsbeneming van verdachten in de voorfase van het strafproces (vgl. art. 5 EVRM). Opvallend is dan ook dat tijdens de 201 geobserveerde voorgeleidingen en raadkamerzittingen van jeugdige verdachten, waar is beslist over een vordering tot inbewaringstelling of (verlenging van de) gevangenhouding, geen enkele vordering is afgewezen wegens de afwezigheid

van gronden.³⁹ Geïnterviewde rechters erkennen dat de gronden soms ruim worden geïnterpreteerd. Geïnterviewde advocaten klagen dat verweren die zich richten op de gronden nauwelijks kans van slagen hebben. De onderzoeksbevindingen indiceren evenwel dat dit – althans in jeugdzaken – voor een belangrijk deel het gevolg is van de systematiek van de wettelijke regeling van de (schorsing van de) voorlopige hechtenis.⁴⁰

In de huidige systematiek heeft de rechter bij zijn beslissing op de vordering van de officier van justitie in eerste instantie slechts twee opties: óf de voorlopige hechtenis wordt bevolen, óf de verdachte wordt onvoorwaardelijk in vrijheid gesteld. Pas nadat de rechter de voorlopige hechtenis heeft bevolen, komt een breed scala aan (alternatieve) minder ingrijpende maatregelen beschikbaar in de vorm van bijzondere voorwaarden die aan een schorsing kunnen worden verbonden. Dit impliceert dat de rechter in gevallen waarin hij het weliswaar niet nodig vindt om de verdachte in voorlopige hechtenis te nemen, maar het tegelijkertijd niet wenselijk en/of verantwoord vindt om de verdachte zonder enige beperkingen, toezicht, begeleiding of andere voorwaarden naar huis te sturen in een lastig parket wordt gebracht. De rechter kan zich in dergelijke gevallen genoodzaakt voelen om toch een bevel tot voorlopige hechtenis af te geven om vervolgens te kunnen schorsen onder voorwaarden, terwijl de zaak zich op basis van een strikte lezing van de wettelijke gronden voor voorlopige hechtenis eigenlijk niet leent voor een dergelijk bevel. Dit betekent dat de rechtsbescherming die zou moeten uitgaan van de wettelijke gronden ernstig aan kracht inboet.

Hierbij kan weliswaar worden opgemerkt dat een bevel tot voorlopige hechtenis waarvan de tenuitvoerlegging direct wordt geschorst niet daadwerkelijk leidt tot vrijheidsbeneming van de verdachte, ware het niet dat de schorsing door de rechter te allen tijde kan worden opgeheven, bijvoorbeeld omdat de verdachte de voorwaarden heeft overtreden (art. 82 Sv). Uit het observatieonderzoek en de interviews met rechters blijkt dat in de praktijk – althans in jeugdzaken – bij een beslissing op een vordering tot opheffing van de schorsing

relevante EHRM-rechtspraak wordt verwezen naar Van den Brink, *a.w.*, hfd. 2 en 3.

37 Zie o.m. EHRM 6 mei 2008, nr. 20817/04 (*Nart/Turkije*), par. 31 en 33. Zie ook Y.N. van den Brink & T. Liefwaard, 'Voorlopige hechtenis van jeugdige verdachten in Nederland. Naar rechterlijke besluitvorming conform internationale kinderrechten', *Strafblad* 2014, p. 45-47.

38 Vgl. P.H.P.H.M.C. van Kempen & F.G.H. Kristen, 'Alternatieven voor voorarrest vanuit Europees perspectief', in: A.H.E.C. Jordaans, P.A.M. Mevis & J. Wöretshofer (red.), *Praktisch strafrecht. Liber amicorum J.M. Reijntjes*, Nijmegen: Wolf Legal Publishing 2005, p. 322-323, met verwijzing naar EHRM 27 juni 1968, nr. 1936/63 (*Neumeister/Oostenrijk*).

39 In totaal zijn 225 voorgeleidingen en raadkamerzittingen van jeugdige verdachten geobserveerd, verdeeld over vijf rechtbanken. Bij 201 voorgeleidingen en raadkamerzittingen is een beslissing genomen over een vordering tot inbewaringstelling of (verlenging van de) gevangenhouding. Bij de overige 24 voorgeleidingen en raadkamerzittingen is beslist over bijv. een vordering tot opheffing van de schorsing, een tussentijds schorsingsverzoek of een verzoek tot wijziging van de schorsingsvoorwaarden.

40 Voor een uitgebreidere onderbouwing van deze bevindingen, wordt verwezen naar Van den Brink, *a.w.*, hfd. 7, 8 en 10.

de gronden waarop het onderliggende bevel tot voorlopige hechtenis is gebaseerd veelal niet of nauwelijks een rol spelen en dat vooral het 'consequent' reageren op een overtreding van de schorsingsvoorwaarden van belang wordt geacht. Een ruime interpretatie van de gronden voor voorlopige hechtenis door de rechter-commissaris of de raadkamer met als doel een schorsing onder voorwaarden mogelijk te maken, kan dus op den duur wel degelijk leiden tot vrijheidsbeneming van de verdachte, zonder dat dat de gronden daarvoor opnieuw worden beoordeeld. Vanuit instrumenteel perspectief zal de opheffing van de schorsing ongetwijfeld een effectieve 'stok achter de deur' zijn (zie paragraaf 3), maar vanuit het perspectief van rechtsbescherming is deze constructie een zwakke schakel.

De herziening van de systematiek in het conceptwetsvoorstel biedt mijns inziens een basis om de rechtsbescherming die uitgaat van de gronden te versterken, doordat de gronden en het middel (voorlopige vrijheidsbeperking of voorlopige hechtenis) directer aan elkaar worden gekoppeld. Voorlopige *vrijheidsbeperking* kan volgens de voorgestelde systematiek immers slechts worden bevolen als er gronden zijn die vrijheidsbeperking noodzakelijk maken (om voorlopige hechtenis te voorkomen). Voorlopige hechtenis kan slechts worden bevolen als er gronden zijn die *vrijheidsbeneming* noodzakelijk maken. Als een verdachte het bevel tot voorlopige vrijheidsbeperking niet naleeft, dan kan de officier van justitie een (nieuwe) vordering tot voorlopige hechtenis indienen. Anders dan bij de huidige vordering tot opheffing van de schorsing, is de rechter-commissaris of raadkamer daarbij gehouden om (opnieuw) te beoordelen of er daadwerkelijk wettelijke gronden zijn die vrijheidsbeneming noodzakelijk maken.

4.2.3 Verhouding tussen gronden en schorsingsvoorwaarden

Een derde relevante onderzoeksbevinding betreft de vertroebeling van de formeel-juridische verhouding tussen de gronden voor voorlopige hechtenis en de schorsingsvoorwaarden en daarmee van het doelgebonden karakter van de voorlopige hechtenis en de schorsing onder voorwaarden in de jeugdstrafrechtspraktijk.⁴¹ Uit de wetsgeschiedenis kan worden afgeleid dat de rechtvaardiging voor het verbinden van voorwaarden aan een schorsing is gelegen in het subsidiariteitsbeginsel.⁴² Dit beginsel schrijft voor dat als de doelstellingen van een bevel tot voorlopige hechtenis tevens met een schorsing onder bijzondere voorwaarden kunnen

worden verwezenlijkt, de rechter-commissaris of raadkamer gehouden is de voorlopige hechtenis te schorsen onder de betreffende bijzondere voorwaarden.⁴³ Hiermee veronderstelt het subsidiariteitsbeginsel dat schorsingsvoorwaarden enkel gerechtvaardigd zijn als deze strekken tot verwezenlijking van de uit de gronden van het geschorste bevel tot voorlopige hechtenis voortvloeiende doelstellingen.⁴⁴

In de praktijk – althans in jeugdzaken – lijkt deze verhouding nogal eens sterk naar de achtergrond te verdwijnen. In gevallen waarin de rechter-commissaris of raadkamer besluit de voorlopige hechtenis te schorsen, wordt geregeld een omvangrijk pakket aan bijzondere voorwaarden aan de schorsing verbonden dat zich niet strikt lijkt te beperken tot verwezenlijking van de uit de gronden van het geschorste bevel tot voorlopige hechtenis voortvloeiende doelstellingen. Sommige rechters lijken niet zozeer de uit de gronden van het geschorste bevel tot voorlopige hechtenis voortvloeiende strafvorderlijke doelstellingen, doch veeleer 'pedagogische c.q. hulpverleningsgeoriënteerde belangen' van de jeugdige verdachte als uitgangspunt te nemen bij het vaststellen van de schorsingsvoorwaarden.⁴⁵ De schorsing wordt hiermee een – qua inhoud – min of meer zelfstandig kader voor interventies met eigen doelstellingen, waarbij de voorlopige hechtenis fungeert als de 'stok achter de deur'. Hierdoor kan een praktijk ontstaan waarin het in feite niet de schorsingsvoorwaarden zijn die strekken tot verwezenlijking van de doelstellingen van het bevel tot voorlopige hechtenis, maar het de voorlopige hechtenis is die ten dienste staat van de verwezenlijking van de doelstellingen van de schorsingsvoorwaarden.

Hoewel de inzet van schorsingsvoorwaarden voor pedagogische doeleinden vooral kenmerkend zal zijn voor de jeugdstrafrechtspraktijk, draagt de systematiek van de wettelijke regeling ook in strafzaken van volwassenen het risico in zich dat de beslissing over het bevel tot voorlopige hechtenis en de daaropvolgende beslissing over de schorsing verworden tot min of meer zelfstandige beslissingen. Hierdoor kan het

43 *Ibid.*

44 *Ibid.* Zie ook Van Veen, *a.w.*, p. 165; F.W. Bleichrodt, *Onder voorwaarde* (diss. Nijmegen), Deventer: Gouda Quint 1996, p. 206; J. uit Beijerse, 'De nieuwe regeling van de schorsing van de voorlopige hechtenis bij jeugdigen in het licht van de onschuldpresumptie', *Proces 2009*, p. 316.

45 Dit is in jeugdzaken mogelijk extra in de hand gewerkt doordat de wetgever 'gedragsbeïnvloeding' een centrale positie heeft gegeven in de regeling van de schorsingsvoorwaarden, zoals deze voorheen was neergelegd in het Besluit gedragsbeïnvloeding jeugdigen en thans in het Besluit tenuitvoerlegging jeugdstrafrecht. Zie *Kamerstukken II 2005/06, 30332, 3*, p. 14. Zie hierover Uit Beijerse, *a.w.* (2009), p. 314-326.

41 Voor een uitgebreidere onderbouwing van deze bevinding, wordt verwezen naar Van den Brink, *a.w.*, hfd. 7, 8 en 10.

42 *Kamerstukken II 1913/14, 286, 3*, p. 70.

subsidiariteitsbeginsel als rechtvaardiging voor het opleggen van schorsingsvoorwaarden en het doelgebonden karakter daarvan eenvoudig naar de achtergrond verdwijnen. Dit risico lijkt beter te worden ondervangen in het conceptwetsvoorstel, waarin de gronden en het beoogde middel (voorlopige vrijheidsbeperking of voorlopige hechtenis) directer aan elkaar worden gekoppeld. Wel zou in de voorgestelde wettekst – bij de opsomming van mogelijke vormen van vrijheidsbeperking⁴⁶ – nog explicieter naar voren kunnen komen dat enkel vrijheidsbeperkende verboden en verplichtingen kunnen worden bevolen die op basis van de gronden noodzakelijk zijn.⁴⁷

4.3 Aandachtspunten voor de wetgever

De hiervoor genoemde onderzoeksbevindingen onderschrijven aldus het standpunt van de minister dat de mensenrechtelijke uitgangspunten inzake voorlopige hechtenis, de beginselen van proportionaliteit en subsidiariteit, alsook het doelgebonden karakter van de voorlopige hechtenis en de alternatieven daarvoor, in de voorgestelde systematiek scherper

Het conceptwetsvoorstel heeft om meerdere redenen nadere overdenking en verdere aanscherping.

tot uitdrukking komen dan in de huidige systematiek van de schorsing onder voorwaarden. Desalniettemin heeft het conceptwetsvoorstel mijns inziens om meerdere redenen nadere overdenking en verdere aanscherping. Ik beperk mij op deze plaats tot het aanstippen van drie aandachtspunten.

Een eerste aandachtspunt is dat, zoals ook door de NOvA, het CRM en de RSJ wordt opgemerkt, de invoering van de voorlopige vrijheidsbeperking het risico van aanzuijgende werking in zich draagt. Het conceptwetsvoorstel tracht dit te ondervangen door voor te schrijven dat een bevel tot voorlopige vrijheidsbeperking alleen kan worden gegeven indien anders een bevel tot voorlopige hechtenis noodzakelijk is.⁴⁸ Het conceptwetsvoorstel bevat echter ook het voorstel om voorlopige vrijheidsbeperking en voorlopige hechtenis mogelijk te maken bij verdenkingen van alle strafbare feiten waarop een gevangenisstraf van

twee jaar of meer staat.⁴⁹ Een dergelijke verruiming van de gevallen past niet bij de terughoudendheid in het gebruik van voorlopige hechtenis en voorlopige vrijheidsbeperking, zoals die in andere delen van de concept memorie van toelichting op goede gronden wordt gepredikt, en moet derhalve worden heroverwogen. Voorts zouden de wettelijke gronden verder kunnen worden aangescherpt door de formulering daarvan meer in lijn te brengen met de door het EHRM erkende gronden voor voorlopige hechtenis.⁵⁰

Een tweede aandachtspunt is dat het bevelen van voorlopige vrijheidsbeperking met passende rechtswaarborgen moet zijn omkleed. Bedacht moet worden dat vormen van vrijheidsbeperking, zoals locatiegeboden, locatieverboden of contactverboden, een inbreuk opleveren op het recht op vrije verplaatsing, zoals neergelegd in artikel 2 Vierde Protocol bij het EVRM. Uit de rechtspraak van het EHRM volgt onder meer dat vrijheidsbeperking proportioneel moet zijn en niet voor onbepaalde tijd mag worden opgelegd, althans niet zonder regelmatige tussentijdse rechterlijke toetsing.⁵¹ Het conceptwetsvoorstel zou dan ook expliciet termijnen moeten voorschrijven voor (bepaalde vormen van) vrijheidsbeperking. Ook zal het Wetboek van Strafrecht (art. 27) aanpassing behoeven om te waarborgen dat de zittingsrechter bij de straftoemeting op enigerlei wijze rekening zal houden met ingrijpende vormen van vrijheidsbeperking waaraan de verdachte was onderworpen in de voorfase van het strafproces.

Een derde aandachtspunt heeft betrekking op de rol van de officier van justitie. Daar waar de officier van justitie thans een verdachte enkel kan voorgeleiden op grond van een vordering tot voorlopige hechtenis, krijgt de officier van justitie in de voorgestelde systematiek de keuze om dit via een vordering tot voorlopige vrijheidsbeperking, dan wel een vordering tot voorlopige hechtenis te doen. Dit betekent dat de officier van justitie in een vroeg stadium

46 Zie art. 2.5.4.2.1 lid 2 van het conceptwetsvoorstel.

47 Dit komt overigens wel naar voren in de concept memorie van toelichting bij het conceptwetsvoorstel. Zie Concept MvT, p. 126.

48 Art. 2.5.4.1.1 lid 3 van het conceptwetsvoorstel.

49 Zoals in par. 2 reeds is beschreven, is het voorstel om dit 'tweejaarscriterium' te laten gelden voor de inbewaringstelling en – mits bevolen op de recidivegrond(en) – voor de gevangenhouding en gevangenneming. Zie art. 2.5.4.1.2 van het conceptwetsvoorstel.

50 Zie voor concrete voorstellen Van den Brink, a.w., hfd. 10. Vgl. ook J. uit Beijerse, 'Naar een bij de onschuldpresumptie passend systeem van voorlopige hechtenis. De lessen van Europa en van de klassieke rechtsgeleerden', *Strafblad* 2008, p. 465-487.

51 Zie o.m. EHRM 23 mei 2006, nr. 46343/99 (*Riener/Bulgarije*), par. 118-130; EHRM 10 juli 2008, nr. 16528/05 (*Hajibeyli/Azerbeidzjan*), p. 59-63; EHRM 26 november 2009, nr. 34383/03 (*Gochev/Bulgarije*), par. 49-50. Vgl. ook EHRM 23 februari 2017, nr. 43395/09 (*De Tommaso/Italië*), *joint concurring opinion* van rechters Raimondi, Villiger, Šikuta, Keller en Kjølbro, par. 19.

zal moeten beoordelen of in een concreet geval voorlopige hechtenis noodzakelijk is of dat kan worden volstaan met voorlopige vrijheidsbeperking. Om deze beslissing te kunnen nemen, zal de officier van justitie mogelijk het rapport van de reclassering willen afwachten. Hiermee draagt de voorgestelde systematiek het risico in zich dat verdachten langer in verzekering zullen worden gehouden. Dit aandachtspunt is primair praktisch van aard, maar raakt wel een fundamentele kwestie, namelijk de te rechtvaardigen duur van vrijheidsbeneming op basis van enkel een verdening (zonder aanvullende gronden) in de vroege voorfase van het strafproces; een kwestie die sinds het Straatsburgse arrest *Buzadji/Moldavië* nadrukkelijker in de aandacht is komen te staan.⁵²

5. Tot besluit

Is het voorstel tot invoering van de voorlopige vrijheidsbeperking het begin van het einde van de schorsing onder voorwaarden? Dat is nog verre van zeker, temeer nu – gelet op de uitkomsten van de consultatie – het draagvlak voor dit voorstel in de rechtspraktijk (nog) niet heel stevig lijkt te zijn.

Desalniettemin zijn er mijns inziens valide argumenten om de voorgestelde herziening van de systematiek van de regeling van de voorlopige hechtenis, en de daarmee gepaarde gaande afschaffing van de schorsing, serieus in overweging te nemen.

Er zijn valide argumenten om de voorgestelde herziening van de systematiek van de regeling van de voorlopige hechtenis, en de daarmee gepaarde gaande afschaffing van de schorsing, serieus in overweging te nemen.

Wel behoeft het voorstel, zoals dat nu voorligt, nog verdere overdenking om te komen tot een voor de praktijk werkbare wettelijke regeling van de voorlopige hechtenis die recht doet aan zowel de fundamentele mensenrechten van verdachten als aan de strafvorderlijke belangen die een rol kunnen spelen in de voorfase van het strafproces. Kortom, er is alle reden om met belangstelling uit te kijken naar het vervolgtraject van het conceptwetsvoorstel, maar ook om in de tussentijd het debat over de voorlopige hechtenis te blijven voeren.

⁵² Zie de annotatie van J.H. Crijns bij EHRM 5 juli 2016, nr. 23755/07, «EHRC» 2017/30 (*Buzadji/Moldavië*).